

Posudek vedoucí práce

Sůsová, Štěpánka. 2021. „MakeLoveNotPorn“: Reflexe tvorby a konzumace nezávislé pornografie. Praha, FHS UK.

Bakalářská práce Štěpánky Sůsové přibližuje prostředí nemainstreamové pornografie. Konkrétně zprostředkovává sondu do toho, jak funguje konkrétní platforma „nezávislé“ pornografie, ale především, jak participaci na ní reflektují její správci a uživatelé (tvůrci obsahu i sledující). Autorka hned v začátku přiznává svou situovanost ve vztahu k tématu i terénu, čímž otevřeně uvádí částečně angažovanou povahu práce. Její jádro ale představuje analýza virtuálních dat, zejména veřejné video i textové komentáře participujících, ve kterých se dělí o svou zkušenost. Výzkumnou otázkou práce směřuje skrze analýzu těchto reflexí ve vztahu ke kategoriím těla, genderu a sexuality ale i k tomu, jak lidi, podílející se na fungování takové platformy reflektují její deklarovaný etický charakter. Téma práce proto hodnotím nejen jako odvážné, ale zejména jak odborně, tak empiricky relevantní a řekněme slovníkem Judith Butler: závažné.

Práce je klasicky strukturovaná na úvod, teoretickou, metodologickou, empirickou část a závěr. V úvodu autorka poměrně důkladně argumentuje empirickou relevancí tématu ve vztahu aspektu emancipačního potenciálu terénu ke společenskému problému způsobenému mainstreamovou pornografií. Taktéž zde představuje terén, nicméně výzkumné otázky a teoretická perspektiva jsou ale popsány důsledněji až v následujících kapitolách.

Teorie je rozsáhlou rešerší interdisciplinární literatury (sociologické, antropologické a té z oblasti porn studies) ve smyslu konstruktivistických teorií a teoretických konceptů, vztahujících se jednak k tělu, genderu, sexualitě a kráse, jednak k pornografii jako sociálnímu fenoménu. Kontextová literatura jde tak do poměrně velkého detailu a speciální místo je zde věnované i feministické kritice. Ze sociálněvědních teorií si autorka vhodně vybírá autory, jako je Pierre Bourdieu, Erwing Goffman, Judith Butler, Mary Douglas či Kate Hakim. Nicméně už zde nezbyvá přílišný prostor na jejich kritické propojení. Velmi cením rozsah rešerše, i to, že většinu literatury si autorka dohledala sama. Navíc, jedná se převážně o anglojazyčné zdroje. Domnívám se ale, že poměrně skromnější rozsah odborných zdrojů by autorce umožnil jít více do hloubky a kritičtěji jednotlivé teoretické perspektivy, teorie a koncepty propojit, příp. odlišit. Na několika místech zde také, zřejmě díky angažovanému tónu a spěchu, ve kterém výsledný text vznikl pokulhává situovanost argumentů. Feminismus je zde např. takřka směřován s feministickou kritikou. Podobně jsou již v úvodu opírány některé argumenty o publicistické texty (Deník N.). Používat takové zdroje není chybou, všechny argumenty by měly být ale pečlivě situovány (odborný vs. neodborný diskurz vs. vlastní interpretace). Autorka taktéž nenalézá dostatek prostoru na to, vysvětlit několik odborných termínů, které (správně) používá. U výkladu Bourdieuho symbolického násilí vznikla jistá redukce tohoto konceptu. Podobná situace pak nastala u teorie Mary Douglas o nemístném. Bylo by dobré, aby autorka pochopení těchto teorií v průběhu obhajoby demonstrovala ve vztahu k datům. Text také obsahuje nesrozumitelné pasáže, jako např: „sexualita se podílí na utváření společnosti skrze individuální normy“ (str. 12), či poslední odstavec na str. 13 o přisuzování feminních a maskulinních aspektů. Teoretická část zabírající takřka polovinu textu by si zasloužila i lepší provázání (pod)kapitol. Namísto jejího schematického strukturování např. podle jednotlivých aspektů pornografie, které jsou ovlivněny genderem, by bylo vhodné přeskupit a provázat tematicky a teoreticky se doplňujících pasáže, např. Fafejta – Hakim - Goffmann. Vzhledem k tématu by také bylo pěkné, komplexněji analyticky uchopit vztah kategorie etiky porna a odborné literatury.

Respektive bavit se o etice skrze sociálněvědní teorie a kategorie. Nakonec, např. u prezentovaných případových studií sloužící jako kontextová literatura není vždy jasně vyargumentováno, jak se vztahují k tématu či terénu.

Metodologická část je mírně řečeno velmi skromná. Chybí zde důslednější popis konstrukce vzorku i analýzy, což by bylo na místě, aby autorka osvětlila v průběhu obhajoby. Navíc, jedna z dílčích výzkumných otázek chybně pojmenovává vzorek: je tvořen účastníky, anebo virtuálními daty? Taktéž bych uvítala důslednější reflexi limitů zvolené metodologie, zejména co se povahy dat týká.

Empirická část je ve vztahu k teorii kratší, ale výmluvná. Autorka jí rozdělila na popis fungování platformy a reflexi účastníků ve vztahu k jejich participaci na ní. První část je tím pádem zdatelně méně analytická. Ocenila bych, kdyby autorka mohla v průběhu obhajoby dointerpretovat např. kapitolu 3.1.1. o kategorizaci. Vylíčení mzdové situace participujících je na můj vkus málo konkrétní a podkapitola o roli kamery není vztažená k výzkumným otázkám ani implicitně. Nicméně tato část poskytuje poměrně vyčerpávající představení terénu, s využitím úryvků dat i občasnými i když skromnými interpretacemi.

V následující kapitole se již dostáváme k analýze virtuálních dat – reflexi participujících. Text je smysluplný, plynulý, data jsou vhodně vybraná a taktéž na mnoha místech úspěšně provázaná s teoretickou literaturou. Nicméně by neškodilo, kdyby byly intepretace poněkud košatější, např. na str. 41 by bylo možné tematizovat pornografický obsah zobrazující těhotnou ženu i mnohem komplexněji než pouze tak, že se jedná v tomto případě o nenormativní nefetišizující strategii. To, že se zobrazování sexuality vymyká konzervativním sociálním genderovým a sexuální, i jinak s tělem souvisejícím normativům je stále poměrně povrchní argumentace. Dále, interpretace nemístnosti těl je zde vytvořena takřka přes dva rohy, otázka je, jestli by nebylo na místě použít spíše Butler a těla závažná/ nezávažná. Nakonec bych ráda konstatovala, že se jedná sice o skromnou, ale poměrně vydařenou analýzu, která má potenciálně i jistý politický přesah, což cením, nicméně mi zde trochu chybí další perspektiva. Není tomu tak, že terén i nějaké sociální normativy reprodukuje? Můžeme dnes stále mluvit o androcentricnosti pornografie a tradičně genderovaných představách o sexualitě? Co je dnes v našem kulturně specifickém prostředí mainstreamem?

Na závěr bych ráda zmínila, že práce vznikla takřka bez konzultací. Měly jsme možnost konzultovat pouze projekt a částečně teorii. Torzo textu jsem zahlédla bohužel až několik dní před odevzdáním práce. Není pochyb o tom, že je na něm patrné, že byl spíchnutý tzv. horkou jehlou, text je místy chaotický, nedostatečně provázaný, autorka se dopouští formulačních (i obsahových) nepřesností (např. již v abstraktu, když hovoří o perspektivě), míchá různé časy, v práci se vyskytují jistá stylistická pochybení a překlipy. I přes tyto a výše zmíněné výtky nicméně, i s ohledem na situaci ovlivněnou silně dynamikou pandemie, která Štěpánce značně zasáhla do povahy plánovaného výzkumu se domnívám, že je práce na velmi solidní úrovni.

Bakalářská práce Štěpánky Sůsové dle mého soudu splňuje jak obsahové, tak formální požadavky na kvalifikační práci tohoto typu, proto ji doporučuji k obhajobě a navrhuji ji hodnotit známkou velmi dobře.

V Praze 9.9.2021

Alžběta Wolfová